

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента Гельжинської Тетяни Ярославіни про дисертацію Бовгиря Дмитра Дмитровича **«ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ»**, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження та зв'язок із відповідними програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблемі сучасної педагогічної науки – формуванню особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу. Актуальність теми зумовлена необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців юридичної галузі, здатних не лише до професійно-компетентної діяльності, а й до дотримання високих морально-етичних стандартів, саморозвитку, самовдосконалення та відповідального виконання професійних обов'язків в умовах сучасних суспільних трансформацій. Відповідно, тема дисертації Бовгиря Д.Д. є своєчасною та науково обґрунтованою.

Дисертацію підготовлено відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (ДР № 0119U103663), «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (ДР № 0125U003711). Тема дисертації затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 27.10.2022 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертантом здійснено ґрунтовне опрацювання теоретичного аналізу наукових підходів до проблеми формування особистісної культури майбутніх юристів. На основі вивчення філософської, культурологічної, психологічної та педагогічної літератури розкрито сутність поняття «особистісна культура», охарактеризовано особливості її формування у процесі професійної підготовки майбутніх юристів та визначено можливості акмеологічного підходу щодо забезпечення особистісного і професійного зростання здобувачів вищої освіти.

Цінним доробком вважаємо обґрунтовану структуру особистісної культури майбутніх юристів, визначено її компоненти, критерії, показники та рівні сформованості. Розроблено педагогічні умови формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу та побудовано структурно-функціональну модель досліджуваного процесу.

Заслуговує на схвалення здійснену дисертантом організацію та методику педагогічного експерименту, здійснено діагностику рівнів сформованості особистісної культури майбутніх юристів, висвітлено перебіг формувального етапу дослідження та проведено аналіз його результатів. Експериментально підтверджено ефективність запропонованих педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу. Практичне значення дослідження підсилено розробленням навчально-методичного посібника «Німецька мова для студентів юридичних спеціальностей (Deutsch für Jurastudierende)», які пройшли апробацію в освітньому процесі трьох університетів України.

3. Нові факти, одержані здобувачем. У дисертаційній роботі уперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу (інтеграція акмеологічного змісту в професійну підготовку майбутніх юристів; забезпечення ціннісно-сміслового ставлення до професії юриста; залучення майбутніх юристів до правопросвітницької та соціально-комунікативної діяльності в юридичних клініках; орієнтація практичної підготовки майбутніх юристів на досягнення особистісного і професійного «акме»); розроблено структурно-функціональну модель формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу, яка поєднує цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-змістовий та результативний блоки; конкретизовано компонентну структуру особистісної культури майбутніх юристів (когнітивний, аксіологічний, ціннісно-смісловий, комунікативний, діяльнісний), критерії (інтелектуально-пізнавальний, ціннісно-смісловий, соціально-комунікативний, практико-орієнтований), рівні та показники сформованості особистісної культури студентів правників ЗВО; уточнено сутнісний зміст понять «особистісна культура» та «особистісна культура майбутніх юристів»; подальшого розвитку набули зміст, форми, методи та технології формування особистісної культури майбутніх юристів засобами реалізації акмеологічного підходу.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертації та публікацій Бовгиря Д.Д. дає підстави для висновку про достатню науково-теоретичну обґрунтованість та достовірність викладених результатів. Вивчення джерельної бази (201 найменувань, з них 31 іноземною мовою) забезпечило можливість для всебічного аналізу предмета дослідження та формулювання відповідних висновків. Науковий апарат, викладений у вступі, дає змогу цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми.

Здобувач демонструє глибоке знання теорії проблеми і методів її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній 14 таблиць та 9 рисунків, які візуалізують ключові положення дослідження. Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертанта у наукових конференціях різного рівня, зокрема у міжнародних.

5. Значення одержаних результатів для науки і практики. Ретельний та всебічний аналіз наукової праці Бовгиря Д.Д. уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки і практики.

Значення одержаних результатів для педагогічної практики полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес підготовки майбутніх юристів навчально-методичного забезпечення, спрямованого на формування їхньої особистісної культури засобами акмеологічного підходу. Практичну цінність становлять підготовлені дисертантом навчально-методичний посібник «Німецька мова для студентів юридичних спеціальностей (Deutsch für Jurastudierende)», методичні вказівки з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» для здобувачів спеціальності 081 «Право», комплекс лексико-граматичних вправ з іншомовної юридичної термінології, а також проблемно-ситуативні завдання з іншомовної юридичної аргументації.

Розроблені навчально-методичні матеріали забезпечують поєднання професійної підготовки майбутніх юристів із розвитком їхніх ціннісних орієнтацій, комунікативної культури, професійної етики та здатності до рефлексії, що сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Наукове значення результатів дослідження полягає у розширенні теоретичних уявлень про можливість акмеологічного підходу у формуванні особистісної культури майбутніх юристів, а також у збагаченні науково-методичних засад професійної підготовки фахівців юридичної галузі.

Важливою перевагою дослідження є можливість використання його результатів не лише у підготовці майбутніх юристів, а й у системі професійно орієнтованого навчання іноземної мови здобувачів інших спеціальностей. Матеріали дослідження можуть бути корисними для здобувачів вищої освіти різних рівнів, науково-педагогічних працівників, аспірантів і докторантів у навчальній та науково-дослідній діяльності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Рівненського інституту Київського університету права НАН України (довідка № 06-28 від 30.03.2026), Національного університету «Острозька академія» (довідка № 37

від 30.03.2026), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/30 від 02.04.2026), Західноукраїнського національного університету (довідка № 057/93 від 26.03.2026).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку здобувачів за спеціальністю 081 «Право», з метою підвищення ефективності формування особистісної культури майбутніх юристів.

Розроблені дисертантом педагогічні умови, структурно-функціональна модель та навчально-методичне забезпечення можуть бути використані під час удосконалення освітньо-професійних програм, розроблення навчально-методичних комплексів дисциплін професійної підготовки, а також у процесі викладання дисциплін гуманітарного та професійного циклів.

Матеріали дослідження доцільно рекомендувати науково-педагогічним працівникам для організації освітньої та виховної роботи зі здобувачами вищої освіти, а також для впровадження акмеологічного підходу в систему професійної підготовки майбутніх фахівців.

Теоретичні положення та висновки дисертації можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях, присвячених проблемам професійного становлення майбутніх юристів, формування їхньої професійної та особистісної культури, а також розвитку акмеологічних засад сучасної вищої освіти.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та 16 додатків. Логіка і послідовність викладу тексту відповідає розв'язанню завдань дослідження для досягнення його мети.

У першому розділі «Теоретичні засади формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу» здійснено ґрунтовний аналіз наукових джерел з проблеми дослідження. Дисертантом розкрито сутність поняття «особистісна культура», охарактеризовано його філософські, культурологічні та педагогічні інтерпретації. Особливу увагу приділено аналізу акмеологічного підходу та його потенціалу у професійному становленні майбутніх юристів. Позитивним є прагнення дисертанта визначити специфіку формування особистісної культури саме в контексті юридичної освіти.

У другому розділі «Обґрунтування педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування особистісної культури майбутніх юристів

засобами акмеологічного підходу» представлено авторське бачення структури особистісної культури майбутніх юристів через систему компонентів, критеріїв, показників та рівнів її сформованості. Важливим результатом дослідження є обґрунтування педагогічних умов формування особистісної культури та розроблення структурно-функціональної моделі, яка характеризується логічністю, цілісністю та практичною спрямованістю.

Третій розділ «Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу» містить опис організації педагогічного експерименту, методичного інструментарію та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи. Отримані результати підтверджують ефективність запропонованих педагогічних умов та доцільність використання акмеологічного підходу у процесі формування особистісної культури майбутніх юристів.

8. Повнота викладу основних результатів дисертації. Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 16 наукових-методичних працях, із них: 5 наукових статей (1 у співавторстві) у фахових виданнях України (три видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 1 стаття – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 8 публікацій (1 у співавторстві) – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 навчально-методичний посібник, 1 методичні вказівки.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У першому розділі дисертації здійснено ґрунтовний аналіз сутності особистісної культури та акмеологічного підходу, однак, на наш погляд, доцільним було б ширше представити результати сучасних зарубіжних досліджень щодо формування особистісної культури майбутніх юристів у системі професійної освіти, що дало б можливість посилити міжнародний контекст дослідження.

2. Дисертантом обґрунтовано структуру особистісної культури майбутніх юристів та визначено критерії і показники, вияв яких засвідчує її сформованість. Водночас, потребує додаткового пояснення відсутність рефлексивного компоненту у структурі особистісної культури. Адже саме рефлексія виступає основою для виявлення переваг і недоліків, дає поштовх для продовження навчання і неперервного особистісно-професійного розвитку, що відповідає принципам акмеологічного підходу.

3. Практичне значення дисертації пов'язане, зокрема, із впровадженням навчально-методичних матеріалів з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Разом з тим у роботі доцільно було б більш детально розкрити механізми впливу іншомовної професійної підготовки на формування особистісної культури майбутніх юристів у контексті реалізації акмеологічного підходу.

4. У процесі аналізу результатів педагогічного експерименту дисертантом переконливо доведено позитивну динаміку у рівнях сформованості особистісної культури майбутніх юристів. Водночас, окремі статистичні процедури обробки експериментальних даних могли б бути представлені більш детально, що сприяло б посиленню доказовості отриманих результатів.

5. Робота не позбавлена окремих огріхів технічного характеру.

Наголосимо, що висловлені зауваження й побажання загалом не знижують цінність представленого дослідження, його науково-теоретичного й практичного значення, а формують основу для наукової дискусії.

10. Висновок. Рецензоване дисертаційне дослідження Бовгиря Дмитра Дмитровича на тему «Формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу», є завершеною самостійною науковою працею, у якій розв'язано актуальне науково-педагогічне завдання щодо теоретичного обґрунтування, розроблення та експериментальної перевірки педагогічних умов формування особистісної культури майбутніх юристів засобами акмеологічного підходу.

Одержані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості. Дисертантом здійснено комплексне дослідження проблеми формування особистісної культури майбутніх юристів, визначено її структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості, обґрунтовано педагогічні умови, розроблено структурно-функціональну модель досліджуваного процесу та експериментально підтверджено її ефективність.

Основні положення та висновки дисертації є достатньо аргументованими, логічно послідовними та підтвердженими результатами дослідно-експериментальної роботи. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у системі професійної підготовки майбутніх юристів, а також у подальшому розвитку теорії та методики професійної освіти.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

Дисертація є результатом самостійних досліджень, не містить елементів фальсифікації, компіляції, плагіату та запозичень, що порушують академічну доброчесність. Використання текстів інших авторів має належні посилання на відповідні джерела.

Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, а її автор – Бовгиря Дмитро Дмитрович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та
інноваційної освіти
Інституту права, психології та
інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Тетяна ГЕЛЬЖИНСЬКА

Вчений секретар

Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ